

Милош Кнежевић

Институт за политичке студије, Београд

КОСОВСКА САЊИВОСТ САНУ **Косово (ни)је Србија: прилог критичком** **тумачењу академијске праксе самоодрицања**

Сажетак

Аутор у тексту полази од става да је САНУ једна од неколико најугледнијих и најзначајнијих институција српског народа. Њено деловање у окриљу српске нације и државе Србије има веродостојан историјски и културни значај, попут Српске православне Цркве, Матице српске, универзитета, Војске. Осим учешћа у развоју примењених наука, књижевности и уметности, Академија се стара у различитим облицима идентитетног представљања Србије у балканском, европском и светском контексту. Та улога Академији омогућава јачање идентитетних постигнућа којима се у разним областима стваралаштва доприноси препознатљивости српске културе и науке. У том смислу, од Академије се очекује зналачко и ангажовано тумачење и разумевање најтежих проблема који оптерећују савремену Србију. Као поткрепу, аутор је тексту презентовао гласове умаласаног јавног мишљења које је реаговало на узгредно образложну изјаву председника Академије да Косово и Метохија више не припадају Србији. Костићева изјава о потреби одрицања од Косова, која је у јавности већма примљена са изненађењем и негодовањем, изазвала је бројне недоумице. Оне се роје око тога дали личност која ју је исказала представља искључиво њен лични став као грађанина, или је у наглашеном својству председника САНУ дата у име свих, или пак, тек једног броја чланова Академије који га том ставу следе и подржавају? Одатле је аутор оцртао кључну разлику између приватног становишта грађанина Костића, и изабраног носиоца изборне јавне функције, овлашћења и дужности - председика САНУ Владимира

Костића. Аутор се такође осврнуо на стварно порекло идеје о подели Србије, препуштању КиМ Албанцима и Албанији, која свој извор има у становиштима Добрице Ћосића. На основу увида о еволуцији идеје о ампутацији КиМ од Србије, писац текста је дошао до закључка да садашњи председник САНУ није оригинални аутор те замисли, није први који се залаже за одустајање Србије од борбе за реинтеграцију покрајине КиМ у свој државни састав. Његове ампутационе изјаве су само тренутно појачани ехо већ изговорених препорука поменутог књижевника и политичара Добрице Ћосића, Александра Деспића и, наравно, евроамеричких и евроалбанских кругова. При свему, у раду су наведене карактеристичне критике изјава Владимира Костића у атмосфери његовог неодустајања од косовоизручителних становишта. Осим круцијалане проблематичности албаноликих ставова председника САНУ, указано је и на непрестано мешање фундаменталних и процедуралних димензија у деловању САНУ. Нажалост, такава пракса умањује углед те традиционалне идентитетне институције српског народа. Погоршање у том погледу изазива и вишегодишња негативна селекција чланова одељења као и продор идеолошки и доктринарно проноснираних припадника из другосрбијанских и сорошевских кругова. Таква пракса, не само по мишљењу аутора текста, него и многих других тумача збивања у Академији и поводом Академије, може да доведе до поништавања њеног научног, књижевног, уметничког и, поврх свега, њеног националног карактера. Такво урушавање Академије већ је приметно током неколико скоријих изборних циклуса, и велико је питањен до чега ће најзад довести? Напослетку, аутор је у критичком сагледавању рада Академије и изјава њеног председника, ипак оптимиста јер су већ уочљиви бројни знакови буђења неслагања и свести да је реч о појединачном и мањинском мишљењу које се везује за једну како се показало несмотрену личност која настоји на продужетку властитог председничког мандата.

Кључне речи: национално и државно питање, Косово и Метохија, унутрашњи дијалог, решавање косметског проблема, суверенизам, интегритет, одрицање од Косова, председик САНУ, становишта САНУ, јавно мњење о САНУ

Зашто се и када се уопште говори о САНУ? О САНУ се не би толико говорило када би она била слична многим другим институцијама у српском друштву. Али будући да је неслична, о њој се разним поводима често расправља у јавности. Многи људи од Академије не очекују баш ништа, било да до у детаље знају порекло и развој њене садашње малаксалости, било да о њој немају појма нити их занима.¹

Док једни из усађеног поверења, о раду Академије желе да знају што више, другима који су разочарани је свеједно, а има и огорчених и наљућених који о њој не желе ни да чују јер је сматрају за кривом за одређена дешавања у овдашњој прошлости. Сумњичави према Академији њену кривицу повезују са чувеним нацртом Меморандума, подршком Милошевићевом режиму, ставовима поводом југословенских ратова 90-их и сл. Отуда судови о Академији као националној установи нису једнодушни већ слојевити и контрадикторни, у распону од нескривене наклоности и подршке, до манифестовања негативних емоција, омразе и осуде. Док једни куде Академију други је у истим стварима хвале и уздижу; оно што је по једнима у њој узорно и добро, другима дефинитивно ништа не ваља.

О САНУ се разговара и због тога што је једна и јединствена у Србији, иако не и на српском простору на коме делују још три академије, у Црној Гори ЦАНУ и тзв. Дукљанска, и она најмлађа у Републици Српској. У предјугословенској Србији постојала је само једна Академија која је еволутивно мењала назив. У Србији и у Југославији академије су се умножиле. Иако су у Србији 1979. у последњој години Титовог живота основане још неке академије осим САНУ - на пример војвођанска и тзв. косовска - та оснивања била су надахнута дисфункционалном аутономашком троделношћу исцрпљене Републике. Срећу, политичко плурализовање академија у српском националном корпусу ипак је заустављено на броју пет. У чудној аналогiji, мада није Црква, Академија је поделила судбину Српске православне цркве која је, такође, била подложена деобама. Сетимо се само македонског и америчког раскола СПЦ и, у новије време, карикатуралног покушаја стварања милокефалног партијског православља у Црној Гори које је, надамо се трајно, развејано народним литијама.

Ако се узму у обзир други, нетом државно осамостаљени јужнословенски народи, Срби су по већем броју академија, такође,

1 На то указује социолог Слободан Релић: „Од данашње САНУ (име више извесно не одговора) нико више не очекује било шта. Отуђила се Академија. Тамо седе неки људи који без сумње имају нека знања, али извесно не држе до мудрости и обавеза према народу. Они верују да у њихова експертска знања изнад националног интереса.“ Видети: Релић 2021a, 20.

јединствени, имају их колико сви остали Јужни Словени заједно. Споља и изнутра изазивана склоност ка негативном националном партикуларизму и злосретне политике „на парче“, очигледно се испољила и на академијском плану. У једном часу фантазирало се чак и о регионалним академијама у Србији, попут Шумадијске, Моравске и сл., Истини за вољу, да се остварило то би било трагикомично, па су такве работе напослетку спласнуле. Дробљење академијског институционалног простора заустављено је формирањем регионалних одељења САНУ. Тиме је садашња Академија, уз сва примењивана и непримењивана мерила избора чланова, успоставила и оно које се тиче регионалне заступљености, али не на српском простору већ само у Србији препознатој по регионалним целинама и великим градовима: Нишу, Новом Саду и Крагујевцу.

Уместо да се вишеструки макро и мезорегионални интереси за устројство академија задовоље применом принципа макрорегионалности српског простора у више постјугословенских држава, успостављене су академије наука под различитим називима, са паралелним, двојним и укрштеним чланствима. Некада вишеструка чланства не представљају проблем, али понекад постају тешкоћа академијске коегзистенције, нарочито с обзиром на неотклоњена ривалства, идеолошке и међунационалне супротности те борбу идеја уопште. Док су вишеструка чланства у очима једних појачавање властитог угледа и позиција, у очима других она се идеолошки и институционално искључују.

Мада је Академија напослетку одолела унутрашњим деобним зововима чињеница је да у сваком тренутку она делује у плуралном академијском амбијенту. Сваки институционални плурализам је добар јер појачава конкуренцију и квалитет, али уколико протиче у знаку унутрашње националне регресије, опадања квалитета чланова и идентитетне деструкције, онда је без сумње рђав.

С обзиром на досадашње искуство идеолошке трансформације у посткомунистичкој транзицији Србије могло би се рећи да је карактер Академије подвргнут двоструком мутирању: путем механичке деобе академијског простора на више академијских суругата и реплика, и; путем националне конверзије у анационалну обезличену безобличност. У оба случаја угрожава се и слаби национални, то јест српски карактер САНУ. Имајући у виду актуелне идеолошке односе у Србији, назначеним процеси су трасирани у смеру дуализма српског и малосрбијанског карактера Академије.²

Да би се боље разумео идеолошки дуализам стварног и могућег

2 Осветливши продор мондијалиста, сорошеваца и другосрбијанаца у члански састав САНУ, то је приметио испрени социолог Слободан Релић. Видети: Релић 2021а, 18-20.

чланства САНУ потребно је подсетити се на евидентну академијску полиморфију. По увиду потпредседника САНУ Зорана Поповића постоји пет категорија или врста академија, међу којима су: 1) Националне академије као „крвне“ установе у једној нацији и држави; 2) националне вишеструковне академије које обухватају различите области; 3) националне једноструковне академије у појединим областима; 4) регионалне академије које обухватају један географски простор, или федералну јединицу у савезној држави, и најзад; 5) интернационалне или трансационалне академије континенталног или трансконтиненталног типа (Поповић 2021, 13).

Предочена институционална и делатна разноврсност академија указује на неопходност сагледавања стварних домета спољашњег академијског плурализма више регионалних и државних, српских и псеудосрпских академија. Слично се односи и на потребу вредновања и разноликих идеолошких и политичких процеса који појачавају унутрашње диференцирање чланова на српске, свесрпске и помалосрпске, тачније речено другосрбијанске актере. Уз то, не би било лоше одгонетнути зашто за улазак у САНУ осокољени другосрбијанци, помалосрби и енциоовци не справе посебну „академију“, у пуној својини и по сопственој мери? Зар тим оснивачким потезом не би очували неолибералну чистоту коју парapolитички медијски намећу другима?

Но, мало ко данас заиста верује да је могућа обнова једноумља. Академија није уиграни једномислећи тим чланова, нити хомогено, једнодушно и једноумно чланско тело. У Академији од стотинак и више чланова уочљива је научна, теоријска и креативна разноликост, што није неубичајено када је реч о било којој академији на Балкану, у Европи и свету. Зато је упутније Академију посматрати као развијену у институционалну структуру у којој су заступљени ствараоци различитих усмерења, потреба и интереса, мотива и афинитета, вредности и циљева. Но, препорука уважавања разлика није довољна, јер је при свему увек неопходан прецизнији јавни увид у квалитет рада и доприносе чланова али и кандидата за чланове Академије. У том погледу, непознаница и мистификација око продуктивног и креативног, заправо иновативног профила личности академика не би требало да буде. На основу свима приступачних и видљивих достигнућа требало би бирати оне који су се осведочили као најбољи?

*

Поменуто је мњење да је у саставу САНУ значајан скуп појединаца из разних области интелектуалног, научног и књижевно-уметничког и духовног живота уопште. Не без разлога се сматра да су

у САНУ окупљени најзначајнији умови и ствараоци који делују у Србији. Ако се изузму грађани који о делатности САНУ немају довољно информација или не знају ништа, већина осталих подразумева њен социјални и наглашени национални и идентитетни значај. Подразумева се, наиме, да САНУ оличава врх креативности, продукције и експертског утицаја у националним оквирима. То подразумевање у мњењу претпоставља унутрашњу меритократску одговорност Академије као институције у целини, али и одговорност према друштву појединаца који је чине и представљају.

Интелектуална и научна, те социјална па и политичка одговорност не односе се, међутим, само на унутрашњу лојалност и дисциплину чланова, одељења и других органа према руководству Академије и председнику на њеном челу, него и према јавности и грађанима изван Академије. Претпоставља се и очекује да су чланови Академије експертски и етички одговорни, не само у областима којим се баве и у којима су постигли врхунске резултате, него и према ширим проблемским склоповима друштва у коме живе и раде. Усредсређено бављење струком и обликовање личних становишта о проблемима изван струке сваког академика ставља, међутим, пред одређене изазове и искушења.

Понеки академици напосто нису толико идеологизовани и политизовани да би се упустили у оно што недовољно знају или тек слуте да је политички неуравнотежено и ћудљиво. Понеки ограничени и тешким сидром укотвљени у „фах“ којим се баве једноставно нису изградили потребну свест о политичкој и националној заједници у којој живе. Такве, понекад и само на изглед са уверљивим разлозима „политика не занима“ а заправо их занима у мери у којој настоје да је избегну. Одбијање ангажмана те врсте правда се на разне начине: иманентном незаинтересованошћу, признањем недовољног познавања „материје“, страхом од могуће грешке у опхођењу, ниподаштавањем, избегавањем заузимања јавног става и остајањем у сигурној зони неисказаног приватног мишљења.

Лични ставови академика постају алиби за неисказивање и непостојање заједничког става Академије. У таквим случајевима, када се можда и са нестрпљењем очекује мишљење Академије као националне институције, оно изостаје под изговором да је довољно то што поједини академици исказују своје личне ставове. И то се понавља, нарочито у кризним ситуацијама које се надовезују једна на другу.

Ево примера: У писму од 23. новембра 2017, које је Председништва САНУ упутило Радној групи за пружање помоћи дијалогу о КиМ, наведено је неколико општих сугестија формулисаних

у том телу. Писмо је као свој уводни текст у касније објављеном зборнику у својству председника потписао Владимир Костић. У шестој тачки писма наводи се следеће: „Председништво указује да је САНУ по својој структури специфична организација која окупља појединце са различитим ставовима у свим областима од друштвеног интереса. Стога се од ње не може очекивати дефинисање јединственог става (што није званично ни тражено), већ пре прикупљање и презентирање распона различитих мишљења и предлога академика“ (Костић 2018, 8).

Каже се да је Извршни одбор Академије је јединствен у ставу непотребности и немогућности заузимање јединственог става академика о косметском проблему. Постоје, дакле, бар два контроверзно усаглашена „јединства“: 1) оно око немогућности испољавања јединства у општем ставу, и; 2) оно око једине могућности индивидуалног исказивања, без могућности заједничког уопштавања. Индивидуализам „на куб“, и то онај који из искључиве појединачности не само да не познаје колективизам као социјалну и историјску појаву, него не признаје ни колектив изван механичког збира појединаца унутар Академије као институције. Ако Академију чине само неповезане индивидуе шта је онда Академија? Случајно затечена група људи, са свих страна сакупљени појединци, приватна лица украшена шљокицама личних мишљења?

Овакав академијски постулат деловања је неодржив не само због догматске тврдокорности у заступању личних као приватних ставова у једној еминентно националној институцији, него и због изазова које намеће трајна потреба тимског рада у Академији. А шта је успешан тимски рад до синергична форма колективног рада! Или је можда бекство у приватност упутније баш због тога што је групно и колективно обележје идентитета, оно што смета у атрибуирању Академије као националне установе? Све је побркано, па се стога чини да је безбедније усукавање у деперсонализовану приватност него расправа и заступање колективних или тимских становишта на јавној сцени? Тако у генерисаној апстиненцијалној конфузији цветава растиње необавезних „личних мишљења“, одбојних и удаљених од општих становишта.

Приказано генерално приватистичко и грађанистичко схватање „немешања у политику“ делимично је резултат рђавих искустава Академије са наметљивом политиком и политичарима у епохи титоизма. Академија је, наиме, била стална идеолошка мета критике за грех „српског национализма“ па се временом у њој већ и на прве назнаке сумњи и оптужби те врсте развио одбрамбени рефлекс. Отуда је повлачење у отврдлу чауру личног и издвојеног мишљења,

у ствари, у приватни статус отђуталог грађанина у условима обнове плурализма, остао начин избегавања политизовања. Међутим, уколико би се деловање Академије свело на суму исказаних или неисказаних индивидуалних и приватних мишљења чланова, такво стање погрешно схваћене деполитизованости потиснуло би Академију на маргине друштвеног живота. Разборита је претпоставка да већина академика са тим не слаже и то не жели.

*

Досадашње искуство указује да се академици, уз нужне варијације, могу поделити у две поларизоване групе: оне који су веома присутни и упадљиви у медијима и културној и политичкој јавности, и; оне који избегавају јавност, који су неупадљиви и непримећени, за које се „не зна“. Ни једно ни друго, међутим, не означава пресудан доказ о раду првих и нераду других. Нити се они академици који „дрежде“ у медијима без премишљања могу одредити као угледни и узорни научници, књижевници и уметници, као што се за оне академике „којих нигде нема“ (осим у Академији?) не би смело рећи да су доказани прегаоци обузети радом који отклања потребу за јавним наступима. То што се поједини академици по сваку цену клоне медијске и других видова јавности може, додуше, бити мотивисано бојазнима и страхом чак и гађењем од јавног експонирања, али и конформистичком проценом непотребности излагања својих постигнућа критичком суду заинтересованих.

Када се догоди, излагање суду јавности рада академика, одељења и Академије у целини, такође је различито. Оно може да буде из личног домена рада и евентуалних доприноса, колективног рада одељења и других кооперативних облика деловања у саставу Академије. Али, догађа се да се мишљење појединих чланова, делова Академије и Академије у целини формира поводом проблема који сложеност надилазе научне, књижевне и уметничке области и уже домене струке појединих чланова. За заједничко становиште Академије, када је оно неопходно и када се оно очекује, потребно је међусобно комуницирање чланова, дијалог и усаглашавање одељења.

Ништа необично, до усаглашеног становишта је тешко ако не и немогуће доћи на други начин до разговорима и расправама чланова. Комуникација би обично требало да буде јавна али се дешава и супротно, да буде намерно лишена јавности па тим и неопходне транспарентности и демократске контроле. Отуда неприступачност увида у рад и одлучивање Академије у јавности изазива одређене зазоре и мистификације. Проналазе се и имагинирају различити мотиви и интереси, често потпуно невероватни.

Као дуг претходних времена која су изискивала опрезност, у раду Академије запажају се обе тежње, ка отворености у деловању али и замуклој конспиративности. Може ли се онда рећи да је у Академији спорадично заступљено начело очувања приватности изабраних чланова и органа? Може, иако Академија није у приватној својини, није акционарско друштво нити је приватна корпорација, него јавна установа чији оснивач је држава Србија. А опет, спорадично се дешава да се индивидуализам, као регулативни принцип (нео)либералног поретка, меша са приватизмом као изобличеном праксом појединачног деловања.

*

Добар део приказаних контрастних односа ослања се на јаке предрасуде шта одиста Академија јесте а шта уистину није, каква би требало и каква не би смела да буде. Али зар тако није са скоро свим институцијама од националног значаја? Биће да јесте, мишљења су подељена, али у случају Академије двојење је посебно занимљиво. Понеки академици као да нису свесни нити желе да признају нехомогене друштвене и медијске перцепције те институције и њихових појединачних улога у њој. Отуда је разложно навести мишљење о задацима САНУ академика Зорана Поповића. Оне се по мишљењу потпредседника Академије садрже у: стварању комуникационог простора; неговању научно-истраживачког и стваралачког рада кроз стратешке, индивидуалне и оделењске пројекте, и; унапређивање саветодавне улоге (Поповић 2021, 13).

И поред настојања објективног приказа начина и делокруга рада Академије, у јавности је и мноштво емотивних чак острашћених интерпретација, Многи афирмисани делатници Академију доживљавају нарцистички и егоистички, као највишу и крајњу тачку каријере. Сневање се дотиче почасног исходишта и сигурног уточишта које је заштићено од узнемирујућих утицаја друштвених сукоба. Србија је, међутим, све само не земља лишена иритантног ковитлања противречности и супротности. Друштвени и политички сукоби веома утичу на грађане, проблем Косово и Метохија је толико дубоко провокативан да не да мира већини грађана Србије.

Зашто би онда они грађани који су стекли положај и својство академика тога били поштеђени? Савесни међу њима свакако нису, они се баве Косовом у мери којом се Косово бави њима и нама а да је та мера савести знатна постоје бројна сведочанства. Има, поновимо, и „аполитичних“ академика обузетих сопственом струком који уопште не маре за косметски проблем, или ако маре то раде тако да га представљају само као случајну сметњу властитом конформизму. Према личној потреби, они се час заклањају инсти-

туцијом, час својом појавом заклањају институцију Академије, не разабирајући при том да ни једно ни друго сенчење није добро. Превиђа се, наиме, да Академија као национална институција не може да буде сведена на приватну оазу у некој имагинарној политичкој и културној пустињи већ је, поновимо, „кровна институција“ интелектуалног, књижевног и уметничког живота Србије.

Супротно успореним, засталим и обамрлим међу академицима, неки други људи од Академије у целини ипак очекују понешто, макар мало, неко уочљивије комешање, знак извесне живости постојања. Зашто би, уосталом, било рђаво очекивати снажније индивидуалне и тимске доприносе у сагледавању нагомиланих друштвених тешкоћа? Такво очекивање тумачења кризних околности од Академије уопште није рђаво, напротив, не би ваљало када таквог очекивања не би било. А када га одиста не би било, превладало би разочарање у коме би се институција препустила поклизнућу до дна друштвене ирелевантности. У извесном сукобу су, дакле, актуелна очекивања са неочекивањима, активност и пасивност, футуризам и пастатизам академијског деловања.

Академија није само место примања одликовања и почаста, одмориште у заштићеној мировини. Бар не би требала да буде. Уосталом, не мисле сви тако јер има и оних, иако не много, који од Академије очекују ни мање ни више него предлоге разрешења одсудних историјских недоумица у Србији, па и оних око проблема Косова и Метохије.

Такви сматрају да је управо САНУ својим експертским саставом понајвише квалификована за меродавно просуђивање о кључним друштвеним, националним, политичким и културним проблемима. Штавише, они су уверени да је расправа и формирање становишта поводом горућих проблема дужност и обавеза Академије као највише националне институције науке и уметности. И то тако што би, користећи сопствене стручне потенцијале и концентрисану памет, Академија окупљала најзначајније стручњаке из разних области који су изван њеног чланског састава, што се, право говорећи, спорадично и догађа.

*

Разумљиво је да сходно приликама, очекивања од Академије варирају, она могу бити велика и мала али и никаква. Они којима је свеједно шта ради или не ради Академија ионако се не укључују у расправе о њеним програмима и пројектима. Они којима је ипак стало до продуктивне, снажне и поштоване Академије, укључујући и бројне аспиранте за улазак у њен члански састав, нису равнодушни, напротив. Они са правом реагују на рад и нерад чланова

и руководства. Најизраженије су реакције оних који од САНУ гаје највећа очекивања. Њих је најмање али су најактивнији.

Одакле потичу и чему стреме та велика очекивања? Да ли се она исказују због тога што је глас Академије поводом проблема Косова и Метохије до недавно био јасно одређен и широко уважаван, покаткад чујан и резак, да би у овом часу био подешен на режим утишаности до нечујности. Они који су некада радо говорили о Косову и били веома слушани, сада се углавном не оглашавају а већина најречитијих је напустила животну сцену. И то се примећује, та тишина поводом које се не зна да ли је настала што нема или што има нешто сувисло да се каже. Какве су се промене догодиле у међувремену да се тако устукне и утихне? Јесу ли у складу са новонасталим приликама академици променили претходно мишљење? Да ли се резигнација догодила зато што је албанизовано „Косово“ насилно отцепљено, што је брутално одвојено и „отишло“, па је тиме и „косовска прича“ за њих стварно и правно окончана? Ако би било тако, било би трагикомично, заправо срамно!

Упркос местимично супротном мњењу, део јавности још увек је уверен да је САНУ значајна и важна национална институција, онаква каква је била у прошлости и каква би требало да буде и у будућности. Такво уверење није погрешно, оно је саздано на вишегенерацијском грађењу угледа Академије која је стара скоро два века. Зато онај део јавности који је наклоњен САНУ подразумева да се та институција, осим старања о личном добру својих чланова, брине и о идентитетним интересима и добробити српског народа. Да ли је такво рационално очекивање рада на општем националном добру претерано? Није ниуколико, ако је тако било у раздобљу титоизма, зашто би било друкчије у времену посттитоизма и, рецимо, данас у постдосовском раздобљу?

Управо тако мисле Милош Ковић и Часлав Копривица. Питајући се зашто је јавност реаговала на Костићеве наступе поводом косметског проблема, они дају одговор: „... јавност је реаговала на нешто што је непојмљиво. Је ли то ‘идеалистичка’ заблуда, ствар потребе народа да верује да најученији међу нама брину о нашем благостању? Посматрано са таквог (наивног?) становишта, председник САНУ, у чије би институционално а priori требало да буде уграђена регулативна идеја добробити српског народа, не сме да јавно заступа антинационалне ставове, у које несумњиво спада и онај о тобожњој беспредметности наше одбране сународника, светиња и државе на Косову и Метохији“ (Ковић и Копривица 2021, 17).

Слободно изражено лично мишљење појединих чланова Академије, ма какво оно било, неоспориво је и неприкосновено право

онога који га исказује. Реч је о Уставом гарантованој слободи мишљења и говора. У том погледу не би требало да буде дилема и нема их. Сви људи, па и мудри људи и „седе старине“ академици, свакако поседују слободу и право на сопствено мишљење, макар оно било засновано на разломцима мења и случајним утисцима, опаскама и узгредицама, на заборавности и непамћењу, чак и мутном осећају политичког опортунитета. Ма колико били нетачни и неразговорни у расуђивању, ма колико грешили и пребивали у заблудама, право на слободно мишљење и слободан говор нико им не може нити жели да одузме.³ Своја схватања или несхватања узрока, детерминизма и природе проблема Косова и Метохије могу медијски да испољавају до миле воље, мада је пожељно да то чине у децидираном личном својству. Али, уколико се сопствено мишљење представља као заједничко мишљење институције, чини се груби етички превид, заправо прекршај у заступању и представљању.

*

Шта онда изазива збуњеност у јавности? Ко изазива забуну? Кога слушамо да би чули: Костићев издвојени соло глас и хорски глас Академије? Да ли су гласови разговорни? Ко је збуњен: стручна јавност, академици конформисти и давни дисиденти, охрабрени и обесхрабрени кандидати за чланство, само радознали или и злуреди медији, зли људи који желе да науде угледној националној институцији, или пак, злонамерни идеолози и политичари, задети партијаши који желе да злоупотребе Академију у своје утилитарне сврхе?

Може ли уопште Академија да делује мимо и изван, изнад или испод уплива разних идеологија и политика? Тешко је замислити да Академија буде непристрасна и објективна на начин апсолутне аполитичности и неидеологичности. Таква је иначе „неутралистичка“ илузија оних који не желе нити успевају да разумеју идентитетни карактер ма ког националног питања, па и српског.

По претпоставци испуњених мерила, кандидатуре и избора, стваралачки афирмисане личности академици уносе своје емоције, мотиве и интересе, знања и умења у њено деловање, што то није неочекивано. Поновимо, плурализам идеја, идеација и идеологија који влада у друштву рефлектује се и у Академији. И поред тога, специфични академијски плурализам ипак није и не би требало да буде налик на такмичарски распојасани политички вишепартизам. Међутим, иако изгледа као да нема класичних партијских испостава, у Академији се ипак догађају окупљања у интересне групе, лобије, кланове, коалиције сличномишљеника... Многи обавештени аналитичари сматрају

3 У смеру такве оцене кретале су се медијске реакције на изјаве академика Костића. Видети: Политика 2021, 5.

да су понеки виспренији академици достигли завидан степен мајсторства у вишедеценијској параполитичкој и криптолитичкој пракси.⁴

С обзиром да су искусни људи ни то не би требало да буде необично, мада у институцији од стотинак активних чланова јалово прегањање не би смело да буде у првом плану као супститут или симулирање делатности. Креативни ангажман требало би да буде у сваком погледу надмоћан над јаловим „кадровским“ политичарењем. А ово друго, чини се, нажалост, превлађује и изборним периодима.

*

Присетимо се, Добрица Ћосић и Миодраг Јовичић су били угледни академици. Угледни академици су били и Дејан Медаковић, Милош Мацура, Михаило Марковић, Љубомир Тадић и Михаило Ђурић. Уважени академици председници су, такође, били и Душан Каназир, Александар Деспић и Никола Хајдин. Угледни академици су Василије Крестић, Данило Баста, Часлав Оцић... као што је то у неуролошкој струци и лекар Владимир Костић који је актуелни председник САНУ у другом мандату. О чему је онда реч? Да ли је реч само о романсираној чланској и председничкој историји врхунске националне институције науке, књижевности и уметности? Или је пак реч о дугачкој поворци угледних људи који су се у свом јавном ангажману бавили Косовом о Метохијом, и били у том погледу уважавани и консултовани?

Одговор није лак нити лишен недоумица јер су међу угледним и неугледним академицима уочљиве знатне разлике, будући да су се Косовом и Метохијом бавили на различите начине. Неки су то чинили веома стручно, савесно и са несумњивом експертском репутацијом, а неки као неспорни стручњаци у другим областима, површно и успутно без назнака дубљег познавања косметског проблема. Пада у очи да неспорна и доказана стручност у једној области не повлачи аутоматски имиџ стручности у другој области. Врхунски експерт у једној области, уколико се несмотрено упусти и експонира у стварима о којима мало зна, може бити препознат као амбициозни аматер заглибљен у живом блату предрасуда и заблуда, полузнања и незнања. Штавише, надмено залажење у проблеме који се не познају довољно, изазива мучан утисак дилетантског свезналаштва. Тиме се, наравно, квари претходни утисак о човеку који је одиста стручан и признат у својој професионалној области.

4 Новинар Предраг Слијепчевић је приметио да проблем политиканства одавно оптерећује САНУ и да се о томе говорило и раније. „Павле Савић, великан српске науке, често се јадао пријатељима и сарадницима констатацијом да САНУ нису потребни политичари него научници. Његова порука је била више него јасна. Уколико академици добро раде свој посао, држава никада неће имати политичких проблема у оном домену који академици покривју.“ Видети: Slijepečević 2021, 2.

Није ли управо у предоченом садржан инцидентни случај академика Костића? Док многи сматрају да је изјавом која постала предмет бројних критика Костић испољио лакомисленост и површност, лекар председник се постарао да истим квалификацијама узврати критичарима овим речима: „Када сам пре три године изнео своје лично мишљење о Косову и Метохији (КиМ), које је у поједностављеном и површном тумачењу реченог изазвало радикално супротстављене ставове, имао сам на уму, да након свих догађања у дуготрајним историјским околностима, не можемо гајити илузије о пуној, сувереној политичкој контроли овог простора“ (Костић 2021, 14). Тако су супротстављена два становишта: других о Костићевој површности и Костићево тумачење да је његова изјава површно схваћена од оних који су га критиковали. Ко је праву?

Како год, погледу косметског проблема уочљива је амбивалентност између ауторске експертности и потребе и права на исказивање личног става о животном важном питању који не мора да буде стручно образложен. О идентитетним националним питањима сви имају слободу да се искажу, било да на националном и државном идентитету настоје, било да им је свеједно, или га из одређених разлога оповргавају. Тешкоће, међутим, настају онда када се у дискурзивном току о косметском проблему маргинализују и обезвређују становишта стручњака из тзв. идентитетних наука и уместо њихових мишљења у први план стављају углавном неука становишта стручњака из природних наука. Одатле нараста недоумица ко, како и зашто у Академији, у овом часу расправља и говори о Косову и Метохији?

*

Реченом се, додуше, може ставити приговор да су до сада изражена мишљења исказана као слободно мишљење грађана који имају право да кажу шта мисле о Косову. Уз то, да је садашње оделење друштвених наука толико ослабљено и нејако да не може да пружи неопходне одговоре на косметско питање. Али и на то се може дати примедба да је оделење свесно ослабљено управо због тога. Због чега? Да у хипотетичком тренутку потављања питања не буде кадро да пружи задовољавајуће одговоре. Можда и стога што је некеме била потребна колебљивост, неодређеност и конфузија у одговору на питање коме припада Косово и Метохија. Уосталом, зар један лекар на положају председника није рекао да Косово више не припада Србији? Рекао је!

Историчар Милош Ковић и филозоф Часлав Копривица су приметили председникову узнемирујућу работу: „Ако челник САНУ тврди да Косово и Метохија није српско, и за то видимо добија (активну и пасивну) подршку чланова Академије, да ли то

значи да најученији, најмудрији и, претпоставка је, најбољи међу нама више не маре за своју земљу и свој народ, нарочито онај сатеран у гета на окупираном Косову и Метохији? У вези с тим, јавност има право да Академији упуту следеће питање: да ли је за САНУ Косово и Метохија део Србије?“ (Ковић и Копривица 2021, 17).

Да ли се они академици који подржавају Костића залажу за исто оно за шта се оно залаже, или пак, подржавају само његово „право“ на лично мишљење и независно становиште, а можда мисле друкчије па чак и супротно? Управо такав став је предочио академик Василије Крестић речима: „Не делим мишљење председника САНУ господина Костића да су Косово и Метохија *de facto* и *de jure* изгубљени. Међутим, нисам спреман да оспорим право господину Костићу да о статусу Косова и Метохије мисли другачије од мене (Крестић 2021, 34).“

Тако поводом „случаја“ лекара Костића мисли историчар Крестић, али о чему размишља ћутљива академијска већина? Шта су поводом косметског проблема у вечитом међувремену радили други академици? Како који, неки су Косово и Метохију помињали утишано и узгредно а понеки са нејасним примислима, или тако што су умудрено ћутали, „смело“ окретали главу, „храбро“ превиђајући најдраматичнији национални и државни проблем. Ипак, проблем који је горопадно тиштио готово свакога у Србији, напоследку није могао да заобиђе ни онај пасивни и, зашто не рећи, дремљиви део састава Академије.

*

Присетимо се још једном понечега из предисторије проблематичних изјава председника Костића. Својевремено је било потребно и очекивало се да у косметску материју не толико упућени председници Деспих и Хајдин, у своје име и у име Академије, нешто смислено кажу и препоруче. Хемичар и технолог Александар Деспих је укратко поновио деобно становиште Добрице Ћосића, а врсни инжењер и мостоградитељ Никола Хајдин је током мандата, дванаестак година вешто избегавао отварање расправе о косметском проблему, али је такође спречио одржавање научног скупа о Косову, објављивање зборника Академије о „Великој Србији“, те дистрибуцију чувене књиге Виктора Новака *Magnum crimen* на енглеском.⁵ Лекар председник Владимир Костић је својим речима, ни не помињући Добрицу Ћосића, такође донекле прерадио и поновио његово мишљење.

5 Видети осврт академика Василија Крестића о претходном председнику САНУ Николи Хајдину као „слуги режима“ који је био: „спреман да одустане од озакоњеног имена Академије, да из њеног имена избаци реч којом је она означена као српска“. Према: Крестић 2021, 34.

Рекло би се да је на делу био одређени континуитет; ништа ново под капом небеском! Некима се допало прво, неким друго понашање председника, а било је и оних који се нису саглашавали ни са једним, већ су се залагали за испољавање нечега трећег: енергично изреченог националног становишта. Но, показало се да је једно очекивање децидираног становишта од изабраног председника Академије, а сасвим друго његово ситуационо и опортуну председничко довијање. Прецизније речено, разумно је очекивање јасног става о косметском проблему од личности са именом и презименом, на адреси изабраног председника који представља Академију. Лично и јавно репрезентовање идеја о неуралгичном проблему какав је косметски требало би да буде обазриво и усклађено. Да ли је?

Председничко лично мишљење, као грађанина и приватног лица можда би понеком могло да буде занимљиво, али оно ниуколико не може да замени став институције у целини, нити да га заступа у „глувом времену“ док се оно евентуално не формира и не исказе у пуном опсегу. Стање у коме председник говори произвољно у име Академије о значајним националним и државним темама, испољавајући при том личне ставове са којима се други чланови Академије не слажу, не може да се оправда и наиђе на уважавање само на основу ауторитета његове функције, нарочито уколико за тако нешто није непосредно овлашћен од већине академика.

*

Деловање академика, њихова активност и пасивност, друштвени значај њихових креативних доприноса, начини на које су доспели у академију и шта су у њој радили, упућује на њихове биографије. Тешко је, међутим, детаљно приказати биографије свих академика. Већина, ако не и сви животописи су јавно доступни. Неки су пак ретуширани, приказани селективно и са празнинама, или у недовољној мери. Достојне личности су дометима и квалитетом свог рада и пре уласка у Академију стекле признања и учврстили се у научној и културној јавности. Такве личности требало би да импонују Академији. Има, међутим, и таквих који „натезањем“ животописних факата и разлога за пријем побуђују озбиљне недоумице око заслуга академијског чланства. Понеки од њих скриваном нестручношћу и спорним достигнућима изазивају чуђење и запрепашћење. Академици нису случајно настала група, нити повезани појединци расути по одајама оделења а онда сакупљани по годишњим скупштинама и свечаним скуповима. Када би било тако, било би понижавајуће за сваког од њих, али и за Академију у целини. На срећу, иако можда постоје тежње ка дисфункционалној аморфији Академије, такво стање се ипак није догодило.

Тачно је, међутим, да је уочљива несразмера између редовне програмске активности и оне која је повезана са избором нових чланова Академије. Избори динамизују рад Академије. Тек тада Академија покаже знатнију живост која се не уочава толико у раздобљима између избора. Томе, међутим, доприноси и несразмерно већа пажња медија усмерена на изборну процедуру која је, нажалост, најчешће праћена сензацијама и аферама. И то се циклично понавља, Академија се прене из тромости тек када наиђе време избора.⁶ Тада се понеки до тада неагажовани најзад ангажују, покрену и проговоре. Из некреативног мртвила као да се прену тек када добију могућност мрзовољног лобирања, много више против него за неког од предложених кандидата.

*

А онда, као по правилу, у време избора у Академији на видело избијају гложења, сукоби, афере, скандали... У изборном периоду одвија се лобирање и закулисне радње, све у свему, на замаху добија псеудополитика недостојна традиције институције у којој се догађа. Новинар Филип Родић је приметио да одбијањем да прихвати јавно изјашњавање о Косову и Метохији: „руководство САНУ јасно показује да ову институцију више замишља као неко тајно друштво, него као орган који својим јавним деловањем треба да даје смернице друштву. Испоставља се да је транспарентност и демократски принципи оно чега се највише плаше. Али зашто?“ (Родић 2021а, 24).

Однос јавног и тајног у деловању Академије није садржан само у начину изјашњавања о битним социјалним и националним темама или избору чланова. И многи други аспекти те издашно финансиране националне институције нису у потребној мери приступачни јавности.⁷

Осим борбе за „кадрове“ теку и сукоби око финансијских средстава. Отуда изазивачи повремених скандала нису само осујећени кандидати који, тобоже, не схватају и не прихватају академијска правила и „ред“, него и поједине групе још увек виталних и агилних академика, прононсираних „кадровика“ и „благајника“, који та правила исувише добро схватају и примењују сходно визури сопствених интереса.

6 За 180 година њеног трајања под разним називима, у Академији је било укупно 1.481 чланова, а просечна старост данашњих чланова је 73 године. Показало се да је при постојећем концепту рада „подмлађивање“ Академије скоро узалудан посао. Видети: Поповић 2021, 12.

7 О учесталим споровима и полемикама међу академицима САНУ, најчешће око принципа рада и избора нових чланова, сведочи више обимних публикација (око 1000 страна) у агилном уредништву академика Часлава Оцића. Видети, на пример: Оцић 2018.

А која је визура материјалних и финансијских интереса у позадини косовског дискурса неких академика, постарао се у свом стилу да објасни социолог Слободан Рељић: „Иако се председник и потпредседник, саображавају у вези са Косовом са светом у коме је принцип: ако желиш да знаш зашто неко тако говори, Follow the money. Реци ми ко за ово даје новац, па ћу ти рећи зашто тако мислиш! Али ово је академијски парадокс. Новац примитивних Срба, пореских обвезника, не носи те обавезе за умне академике. То се преваспитаач части за велике напоре које чини у овој смрдљивој земљи. А могао је бити негде другде. Они стално јављају како њих свуда траже. Добро, они разумеју да се ваља клањати пред доларом или евром, али српски порески обвезници има да плаћају и не питају. Уосталом, ни српска држава неће смети да постави то питање (Рељић 2021б, 23).“

Извесно је да политичарење угрожава САНУ. Филозоф Миша Ђурковић, рецимо, сматра да Србија а и српски народ треба да имају своју академију. То је свакако неспорно. Ипак, по Ђурковићу: „Проблем је што она све мање припада њему и што јој све више одговара онај други не баш пристojни акроним који људи почињу увелико да користе. Процес њеног однарођивања све више напредује, што се види и по актуелним кандидатима, и отуд је једино решење које сам понудио: од почетка је попунити људима којима је тамо место (Ђурковић 2021, 69).“

Како год, на ровитом тлу односа кандидата за чланове и чланова Академије који бирају кандидате у „своје редове“ зачиње се игра „мачке и миша“ испуњена одушевљењима и разочарањима У тој игри у многострукој интеракцији су личне амбиције, нарцисоидности и сујете, егоизми и надмености, комплекси ниже, више и осредње вредности. Свим расположивим средствима се фаворизују миљеници а дискриминишу они који се нипошто не желе у чланству Академије. При том се кандидати завааравају и замајавају као будући сигурни чланови да би, што је редовна појава, у одсудном тренутку отпали због мањка „сигурних гласова“. Већини упућених знано је да против њих гласају управо они који су им у изборној процедури свесрдно препоручили свој глас. Обманути се потом грдно разочарају, не само у оне који су их „изневерили“ него и у Академију целини. И то се понавља од изборног циклуса до циклуса.

Мерила пријема често нису саздана на доказаном квалитету предложених кандидата већ на замкама заморно дуге и компликоване изборне процедуре, трговини утицајем, трансакцијама услуга, личним наклоностима и финансијским интересима. А да се не помињу професионалне и пројектне котерије, непотизам, фами-

лијаризам, чланства у лобијима, јавним и тајним друштвима, итд. и сл. Свега има, понешто је описано, много шта није.

Из таквог амбијента потичу бројна недолична заобилажења и игнорисања вредних кандидата, њихова превентивна дифамирања и одбацивања, вишеструка „пропадања“ и избори чак и оних најупорнијих. Истовремено, дешавају се погрешни и несхватљиви избори безвредних а довитљивих, ласкаваца и удворица, јалових имитатора и на делу ухваћених плагијатора. Поучен одржавањем таквог односа према квалитетним кандидатима Миша Ђурковић је, у аналогiji са дискредитованом НИН-овом наградом за књижевност, предложио повлачење кандидатура и игнорисање академијских изборних ујдурми. „... они који ураде супротно, раде исто што и патриотски научници који се пријаве за пријем у САНУ – не разумеју оквир у узалудној нади да ће пресудити квалитет“ (Ђурковић 2021, 69).

Квалитет, наравно, не пресуђује јер делују друга мерила, па је више кандидата којима је такав однос дозлогрдио замолило Академију да их више не узима у обзир.⁸ Негативна селекција чланова није обуздана што је довело до срзавања квалитета и деградације појединих одељења. Некада веома угледно и утицајно одељење друштвених наука је, рецимо, доведено до руба припасти и мал’ не укидања због малог броја чланова, а све то се десило као потенцирана последица вишедеценијског трвења и негативне селекције.

*

Косметски проблем као да је продрмао Академију. Како год, зар није упутније и боље упознати јавност о разликама у становиштима о Косову и већинским становиштем Академије, уколико је у скорије време оно уопште изражавано? Иако су мишљења о Косову у Академији подељена па чак и супротстављена, ипак се очекивало њихово предочавање у аутентичном облику заинтересованој јавности. То се нажалост није десило. Јер поменуте личности које су о Косову изрицале судове, косметску материју, тему и проблем нису никада упознали ни обликовали експертски, нити са посебно акрибичним усредсређењем, већ више у равни општих политичких димензија косовског питања. Своје судове су ослањали на гласоговорну функцију председника која је подразумевала брзе коментаре често у виду сведених опаски на актуелне косметске проблеме. При том су тада, као и данас, имали бар две могућности: да на подесан начин, како је речено, представе заједничко

⁸ Међу онима који су јавно повукли кандидатуре за чланство у САНУ су: Емир Кустурица, Мило Ломпар, Дарко Танасковић, Драган Симеуновић... Они се, наравно, не плаше изборног неуспеха, али не желе да буду предмет манипулација и бламирања.

мишљење већине академика (више од пола од укупно око 120), или надлежних тела у академији; или пак да своје лично мишљење прикажу као мишљење мањег или већег дела академика.

Ово друго, чему су нехајно прибегавали Деспић и Костић, изазивало је недоумице међу заинтересованим грађанима који су, буди речено, очекивали зналачке и одговорне ставове Академије. А таквих одговора није их било, јер су место њих предочавана само неодређена мишљења председника, секретара, оделења и одбора о немогућности одржања *status quo*-а, неодрживости „замрзнутог конфликта“ и потреби територијалне поделе КиМ. Мишљења су исказивана појединачно и спорадично, раздвојено уместо јасног заједничког становишта. Предочавана је закукуљена смеша личних и приватних ставова, уместо одређеног становишта националне институције. До таквог становишта се, нажалост, у скорије време није ни дошло. Тако је САНУ „деловала“ соло деоницима председника и секретара а да није исказивала мишљење институције. Ако се то хтело, а биће да јесте, у томе се успело. Зато у овом часу нико жив не зна шта је и какав је конкретан став САНУ о Косову и Метохији. А оно што се поручује из уста лекара председника и споукмена византолога не може се ухвати ни за главу ни за реп. Можда се баш то и хоће, неухватљива неодређеност као привид крајње „одлучног става“.

*

Потребно је поновити да су на поделу Косова и Метохије спорадично указивали председници САНУ, попут некадашњег Александра Деспића (1996, 12) пре четврт века и садашњег Владимира Костића (2015) који у разним говорима, разговорима и изјавама то чини током последњих пет година. Њихове на изглед храбре и откривалачке опаске, међутим, нису садржале изворне мисли, већ само упрошћено тумачење мишљења других, познатијих, угледнијих и свакако утицајних колега. То што у овом часу помишља Костић пре њега су у драматичнијим околностима, много детаљније промислили други. Отуда је Костићу преостала само скромна могућност подсећања, реинтерпретације и камуфлираног опонашања у нешто друкчијем историјском и политичком стицају околности. Тиме што се као сопствене мисли у понављају декомпозиционе рецептуре о Косову и Метохији, ништа ново се не открива. Храбрости и месијанства у том погледу нема ни када је реч о фактичкој али ни јуристичкој димензији косметског проблема.

Пророк у предсказањима злехуде судбине Косова једаред давно био је књижевник и политичар Добрица Ћосић који као сива еминенција није никада испољио апсирацију да буде био председник српске

Академије, али се није противио томе да постане шеф окрњене југословенске државе. Он је после 1999. обновио идеју деобе КиМ. После њега, а слично његовим мислима из позне фазе, деобну замисао су на уопштен начин заговарале су и друге јавне личности. Чиниле су то у муклом еху пишевог преполитизованог духа, Варирање те идеје су касније вршили и поједини чланови САНУ међу којима је и садашњи председник. Челник САНУ је у више наврата исказао потребу да Србија одустане од властитог територијалног интегритета и најзад прихвати насилну „нову реалност“ косовске назависности. Дајући предност мутним осећајима „истине“, без довољне специфичне обавештености и познавања конкретне ситуације, председник се одважио да искаже дијагнозу геополитичке бољке и пропише радикалну „косовоизручителну“ терапију.⁹

*

Став одрицања од Космета, узгред речено, Костић није поткрепио неким дубљим и новим увидима већ га је, као да се тек недавно тргао из сазнајног дремежа, само проткао старим колебањима и заблудама. На први поглед Костић одаје личност којој је, пре свега стало до сазнања истине. Слободан Рељић, међутим, не мисли тако: „Др Костић стално је у гарду човека коме неко држи цев револвера на затылку, али он мора по цену свега да нам јави истину. Сазнао је и мора да нам јави! Волео би, као и сви самоумишљени Прометеји, да изгледа као жртва, а оставља утисак најневажнијег играча у оној коцкарској игри ‘ђе је куглица’ на аутобуским станицама, где је ризик од губитка сведен на нулу (Рељић 2021а, 18).“

Костићев најснажнији доживљај „нове реалности“ на косметском терену тиче се препознавања српско/албанске границе која коритом реке Ибар дели северну од јужне Митровице. И то као да је било довољно снажно за далекосежни закључак о једном за свагда „свршеној ствари“, без икаквог сећања на агресију и окупацију КиМ, злочине почињене над Србима, узурпације и прогоне, укратко, произведено стање лажи и неправде нанете Србији. О томе ни речи дискурсу о потреби признања насилно насталог стања. Правник Зоран Чворовић је упозорио да председник САНУ препоручује српској држави да призна садашње стање на КиМ: „које је производ масовних злочина и читавог низа каснијих противправних аката, и прихвати као непроменљиву датост, која не може да се измени у status quo ante bellum већ једино може да се призна и правно озакони. Тиме постаје очигледно да за академика Костића правда нема својство апсолутне вредности, већ такву вредност имају моћ и свршени факти који су производ моћи (Чворовић 2021, 36-37).“

9 Израз *косовоизручители* сковао је филозоф Часлав Копривица.

На нивоу медијски инсцениране нехајне козерије, Костић је, дакле, у више наврата подсетио на старију идеју деобе КиМ коју, по свему судећи, није разумео у њеној значењској слојевитости. Костић, у ствари, и не размишља о конкретној подели КиМ него о одрицању од помисли на реинтеграцију КиМ у садашњим а вероватно и будућим околностима.

Млади правник Никола Росић је емотивно указао на трговачку основу становишта о одрицању од Косова и Метохије. Он у директном обраћању Костићу сматра да се нико пре њега није усудио да на било који начин прода оно што сам није зарадио. „Претенциозно је што се сматрате компетентним да судите о изузетности геополитичког тренутка у коме се сада налазимо. Европска унија није ни прва, а ни последња глупост којом су лажни чувари националних интереса замајавали овај анестезирани народ... Зато ме чуди Ваша смелост да на тај начин распродајете оно што Вам супруга није донела у мираз већ дедови оставили на образ!“ (Росић 2018, 233).

Иако је у Академију наводио после Ћосића, Костић није његов веродостојан наследник. Пре је симплификатор идеје мирења са стањем и коначног одбацивања покрајине од Србије. После Ћосића Костић, у ствари, своје здраворазумно расуђивање о савременом Косову темељи углавном на нејасним осећајима актуелне стварности што би имало извесних чари када би било подржано макар и малим траговима експертске и етичке уверљивости. Тога код Костића који је у неуролошком домену стручњак за Алцхајмерову болест, напосто нема и, имајући у виду његов досадашњи начин размишљања, тешко да може да буде. Одатле остаје неразрешена недоумица око дубљих одрицатељских мотива медијски пропамећеног „косоволога“.

*

На хоризонту косметског проблема видљив је и један конвергентни идеолошки феномен који неупућене одиста може да запањи. Чак и у јавним наступима неки медијски ангажовани представници Академије изједначавају се и савезнички сабирају са другосрбијанским актерима који истрајно заступају сличне политичке идеје о „признању реалности“, што не може да значи ништа друго до признања резултата сецесије албанизованог „Косова“ од Републике Србије. Ни једни ни други се по другосрбијанским идејама не разликују од првоалбанаца који отворено заступају независно Косово и његово уједињење са Албанијом. Чудновато: уместо осмишљених тежњи ка реинтеграцији Србије, читује се бесмислено саглашавање са албанским сепаратизмом и иредентизмом, и то на српској страни изгребане сецесионе медаље.

Да повучена аналогија између актера са српске и албанске стране можда није прегруба и нетачна? Да ли се баш умерени и неумерени другосрбијанци у САНУ, и они изван ње који са својим идеолошким пртљагом жарко желе да уђу у њу, у ичему битном разликују од сепаратистичких, индентпендентистичких и иредентистичких идеја Ругове, Тачија, Харадинаја, Веселија, Мустафе, Хотија или „постмодерног“ вође „Самоопределења“ Албина Куртија? У крајњем смислу не, јер први са српске стране заправо пристају уз политичку вољу других, оних на албанској и евроамеричкој страни, чиме напослетку признају да су они у праву а Србија у криву.

*

Али тзв. друга Србија је, уосталом, чак и у фази транзиционог замирања већ продрла у Академију. Кадрови су важни а њихово распоређивање на утицајна места још важније! Другосрбијанци не одустају од „освајања“ нових позиција погодних за праксу „препамећивања“ и разградње њеног идентитетног карактера. Веома важно им је да у још већем броју уђу Академију и разместе се по одељењима. Социолог Слободан Рељић је уочио: „Кад је једном САНУ уведена у планове разарања свести српског друштва и кад је изашло на видело да је др Костић избор режисера из сенке, јасно је и ко је и шта је и шта ће учинити. Без обзира на срочену биографију. И церемонијал устоличења. Није оптужба. То је подсећање на начин чињења глобалне неолибералне политичке и обавештајне заједнице на терену“ (Рељић 2021, 18).

Зар се уочена намера не огледа у остварењу већинске преваге у врхунској националној установи коју до недавно другосрбијанци нису само презирали него и исмевали и сатанизовали као инспиратора и креатора „великосрпске идеологије“. Садашња дрскост огледа се у бесрамности освајања онога што су до малочас на сав глас кудили и клеветали као безвредно али опасно. Сада им је Академија добро изабрано институционално место за избор на који раније нису ни помишљали. Шта се променило? Да ли је заиста куцнуо час продора у средишне институције система? Сада уз обилну медијску подршку могу слободно кандидатски да нахрупе у великом броју на врата САНУ па ће, ваљда, неко кроз та врата да прође.

Зар уосталом не тако давно није пласиран предлог да се ова угледна установа преименује у „Академија наука и уметности Србије“. „Србије“ или „у Србији“, али никако не српска. Срећом, то се није догодило. Или је само одложено за неки погоднији тренутак? Академија је још увек српска, а докле ће да буде то се, нажалост, не може предвидети? Иако је Академија која је по имену ипак остала српска, проживљава да се њен идентитетни карактер се изјавама и

избором чланова и даље релативизује и постепено преобликује. Зато је било је потребно учинити симболички важан гест самопорицања и тај гест је учињен са места са кога се најгласније чује и највише одзвања. Аутодеструктивно самооспоравање се дешава на самом управљачком врху, у амбијенту председника и секретара, председништва и извршног одбора, делова Академије који су у облачној суми личних мишљења братски збили редове и пружили подршку председнику. Таквог збијање редова, међутим, није примећено када је требало исказати мишљење поводом косметског проблема. Напротив, тада су, уз ретке изузетке, редови ангажованих академика били или проређени, или их напросто није било!

Академцима, и Костићу међу њима, као да је важнији заштитени и освећени статус слободе личног мишљења о било чему, од било каквог заједничког мишљења о проблему Косова и Метохије. Ево логичке јавно/приватне магле у којој се губе разложне нити академијског дискурса о КиМ. „Део изнетих ставова се поклапа са мојим приватним ставовима које сам виšekратно износио, али не и са исказом да ће Извршни одбор моћи да артикулише неки њихов заједнички став. Сасвим супротно, САНУ је институција независних и аутономних појединаца, са читавом лепезом ставова, и сваки, укључујући и мој потенцијални покушај да ‘артикулишем’ туђе ставове био би злоупотреба“ (Костић 2017, према: Оцић 2018, 242). Може, дакле, да се догоди само исказивање појединачних и личних мишљења, али не и усаглашених, заједничких, општих - то никако! Јер САНУ је „институција независних и аутономних појединаца“.

*

Каква је отпрва и напослетку улога садашњег председника Академије? Да ли је одмах схваћена у неопходним аспектима и крајњим консеквенцама, или је опажана тек узгредно и рутински, као споредна и привремена? Има ли уопште потребе да се процењује његова улога, вреди ли то?

Није згорег подсетити на норму закона која упућује на надлежност и улогу председника САНУ. Правник Зоран Чворовић навео да према члану 29 Закона о САНУ: „... председник заступа и представља Академију. Ту се налази основ за Костићеву моралну и професионалну одговорност, али наравно не и правну. При томе председник САНУ у вршењу функције мора да има у виду не само академски ранг установе већ и њен неспорни национални, српски карактер“ (Чворовић 2021, 37). Да ли то председник чини, да ли се придржава одредби закона? По мишљењу ангажованог филозофа Мише Ђурковића САНУ и Костић, у овом часу али и у подужем претходном времену, оличавају нешто сасвим друго, заправо

супротног од очекиваног: „САНУ је данас носилац дефетизма, институција чијем се председнику радују сви наши непријатељи, чији председник наступа само у *Недељнику*, на *Н1*, и *Новој* а највећу подршку има с *Пешчаника*. САНУ је један простор у коме се врти велики новац, што води редефинисању њене намене, смисла и базичне идеологије на којој је формирана“ (Ђурковић 2021, 69).

Иако можда и не би требало, у расправама о Академији се све чешће помињу лична својства њеног председника. Није превише тешко опазити да је Костић амбициозан, упоран и непопустљив у штованом-мандатном председниковању. Његова досадашња академијска изјављивачка постигнућа су, међутим, првенствено лична и приватна, не толико на тимска. То се ипак не може рећи за рад у струци који је неизбежно тимски оствариван. О томе сведоче стотине његових сапотписа на (пре)дугачкој листи научних радова.

По свему судећи, реч је о личности од које тешко може да се очекује аутореклексивна и преиспитивања властитих ставова. Зато није згорег сетити се мисли књижевнице Исидоре Секулић: „Замора и колебања, наравно, мора бити, у путевима и правцима морамо грешити, и морамо се преметати као зрна на решету - али се тога не треба плашити. Сабран човек мора бити, и испитати оно место на коме се клизнуо и пао“ (Секулић 1985, 271).

Међутим, код председника Академије се не уочава чак ни најмања назнака одустанка од „тврди“ ставова и признање грешака које би се обликовало у ублажавању мишљења, да се не каже у евентуалном покајању. Костић у погледима на косметски проблем не испољава ситуациону и мисаону еластичност (Бегенишић 2021, 5). У тврдокорном прихватању албаноамеричког ставова он уопште не наликује могућем покајнику. Ни после ненаданог сусрета са породицама несталих Срба са КиМ Костић није ни за педаљ одустао од новореалне ортодоксије „свршене ствари“ (Марковић 2021, 5).

По сопственом самоуверењу Костић је, наиме, и након низа сусрета, датих изјава и свих критика тих изјава у јавности, и даље на становишту да је у свему што је рекао о одвајању Косова од Србије, био и остао праву. Као да неће да усвоји сазнање да свако ко је против нечега мора да се суочи са онима који су за оно што је предмет његовог противљења. Још одређеније: ако је као председник САНУ свесрдно за нешто, неопходно је да се суочи са онима који су са супротним емоцијама против његовог двоструког залагања: личног тј. приватног и председничког. Ако пориче да Косово и Метохија припадају Србији неизбежно ће се суочити са онима који мисле да КиМ припада Србији!

Новинар Филип Родић, попут многих других, сматра да нема само Костић право на своје мишљење. „Право на мишљење имају и они који се са њиме не слажу и који сматрају да због тога мора да сноси и одговорност. Не да иде на Голи оток него да се повуче са места председника САНУ. Не тражи му се глава него функција, али изгледа да су он и ‘његови’ то поистоветили“ (Родић 2021a, 25).

Ако лекар председник Костић, упркос свему, сматра да је „нова реалност“ на Косову неприкосновена и непроменљива, сусрешће се са онима који сматрају да је она пука идеолошка и политичка конструкција, химера, геополитички симулакрум, глобалистичка успаванка за малишане са периферије „царства“. Пример критике подлагања симулакруму пружа филозоф Марио Калик који сматра да је Костић са својим схватањем политичке реалности недостојан својих претходника на месту председника САНУ. „Много реалнија од његове ‘реалности’ да је Косово независно од Србије, била је реалност окупације Србије у Првом и Другом светском рату. Ипак није нам познато да су Стојан Новаковић, Јован Жујовић или Александар Белић, говорили или заговарали да Србија не треба да се враћа, или пак да напусти окупиране делова своје земље“ (Калик 2018, 247).

Исто тако, уколико је уверен да је „замрзнути конфликт“ на Косову неодржив и контрапродуктиван, Костић ће се сучелити са онима који су уверени у супротно, да су пренагљене одлуке рђаве и импровизована решења косметског проблема штетна. Управо то се напослетку и догодило, Костићево одрицање од Косова постало је предмет бројних критика оних који се са одрицањем не слажу.

*

Уз до сада изречено, председник Академије као да не зна, или не мари иако зна, шта пише о границама и територији српске државе у Уставу Републике Србије. Његове изјаве и тумачења властитих изјава неусклађене су са принципима и императивним нормама митровданског Устава јер поричу сувереност и територијални интегритет Републике. Костић изјавама себе и све оне који мисле слично, измешта из политике реинтеграционих напора Србије. Хтео не хтео, његове изјаве, у ствари, иду на руку албанској иредентистичкој политици. Правник Зоран Чворовић је приметио да су Костићеве изјаве без изузетка дефетистичке у погледу могућности Србије да реинтегрише КиМ у свој уставноправни поредак. „Уз то су и недоречене у погледу конкретне политичке и правне одговорност појединих српских политичара за национално штетну политику према КиМ. И најзад, оне су недопустиво произвољне и нетачне у процени утицаја нерешеног косовско-метохијског питања на демографску, економску и геополитичку будућност Србије“ (Чворовић 2021, 36).

Ко зна колико пута је поновљено да је Костићева уставна слобода да као грађанин и приватно лице може да мисли, говори и пише шта хоће и колико год хоће. Али, зар он у истом личном, правном и политичком својству нема такође дужности и обавезе да се у официјелном деловању придржава важећих закона и Устава земље? У противном, крши норме позитивног права, оног истог права на које се иначе ослања тумачећи властити председнички статус и управљачке и репрезентативне прерогативе које има у Академији.

Немогуће је, наиме, истовремено бити строги процедуралиста и легалиста у погледу заштите сопствених статусних права, и људских права у ширем смислу, а не бити легалиста када је реч о далеко значајнијим својствима државе у којој се живи и ради. У таква битна својства спадају управо достојанство суверености и територијалног интегритета државе. Апсурдно је, дакле, бити легалиста у администрирању Академијом а произвољни прагматичар у давању изјава у име Академије медијима и јавности изван Академије.

Да ли је Костићев председнички карактер саображен карактеру Академије? И чему је саображена његова сада већ чувена изјава о неприпадању Косова Србији? Социолог Рељић је запазио једну нелогичност сакривену у етичком релативизму. „Свима нам је познато да се не може бити ‘мало трудан’, па се не може бити ни ‘мало достојанствен’. Или јеси, или ниси. Оваква идеја више него било шта показује карактерну флексибилност свог аутора који је мало председник САНУ, мало и није, али увек има елементе памети“ (Родић 2021б, 7).

Питање је да ли је Костић свестан свих замршених околности косметског проблема и да ли га је ико у том погледу детаљније информисао или саветовао? Или је, полазећи од сазнајне снаге намакнутог утиска о реалном стању на КиМ, самоуверено изградио једноставан аподиктички суд да Косово, самим тим што је насилно одвојено и запоседнуто, више не припада Србији? Костић примењену ванправну силу против Србије, не удубљујући се, тумачи као узрок стања из кога извире ново право – право „нове реалности“ и са тиме се на изглед рационално саглашава.

Ако такве изјаве имају недвосмислени анационални и неуставни карактер и ако се њима одриче од суверености и територијалног интегритета државе Србије, зашто би њихов аутор, ма ко био у питању, био повлашћен и његов говор био изузет од критике? Макар то био и лекар неуролог на положају председника Академије. Осим уколико се не сложимо са академиком Крестићем који вели: Нисам приметио да господин Костић чини било шта што је противно инте-

ресима Србије и српског народа, да је издајница и страни плаћеник“ (Крестић 2021, 34). Истичући да има право на сопствено мишљење по цену и да је погрешно, Костић је рекао: „имам своју повређеност и љутњу јер сам оптужен за издајника и моралну наказу... Мој случај мора да значи почетак дијалога, Али нико у том дијалогу не сме да помисли ни да је већи Србин ни да је већи патриота од мене. То никоме не дозвољавам. Никоме. Сем мртвима који су дали живот на Косову. Њима скидам капу“ (Костић 2021, 15).

*

Разложна критика Костићевог косовоизручителног становишта које је изрекао са одговорног положаја председника Академије, свакако није заверенички удар на слободу говора у условима обновљеног плурализма, нити „лов на вештице“ и „спаљивање јеретика“ нити жигосање „издајника“ или проказивање страног плаћеника“. Живимо у друкчијим и ваљда мирнијим временима. Костић свакако није несхваћени пророк, није прозорљиви видовњак нити пожртвовани страдалник. По испољеном менталном и интелектуалном профилу, Костић свакако није нити је икада био борбени дисидент и намучени јеретик, већ етаблирани стручњак, по свему судећи, комфортно несклон шкодљивом политичком истицању а поготово ризичном вероодступању. У овом часу Костић се међутим увелико али неприлично и трапаво упустио у националну политику и тиме можда и несмотрено озбиљно угрозио позну угодност досадашње каријере. Но, и такво „таласање“ јавности и академијских кругова његов је избор, као што су изабране и могуће последице посрамљивања.

Можда садашњи председник САНУ сматра да је исказаним проалбанским ставом, уједно укопан на плаузибилном и доминантном становишту Запада? Или је, пак, уверен да његов став није проалбански него међунационално непристрасан, објективан чак иако је нескривено прозападно усмерен (однос према ЕУ, НАТО, САД, Сорошу, итд.).

Политиколог Александар Павић је прозreo такво становиште „реалистичког“ нагињања ка актуелном фактору једнополарне глобалне надмоћи. „Костић је још један припадник новије школе, утемељене после 5. октобра, према којој се ‘храброст’ дефинише наспрам блискости ставовима (до скоро) једине светске суперсиле. Што си ближе ставу Зле империје, то си ‘храбрији’ – макар тај став био у супротности са интересима сопствене заједнице. А са залеђином империје и најмоћнијег војног савеза у историји, некако је лакше бити ‘бесконечно усамљени појединац’, какав би др Костић можда чак и желео да буде“ (Павић 2018, 262).

Које врсте су, у ствари, Костићев реализам и рационалност? Да ли академик сматра да је, пре свега, рационалан ако није изразито националан. Ако је ово последње у питању, то консеквентно може да значи један услов: да уколико би изразио мишљење са јасног заузетог српског полазишта и становишта, такво мишљење у односу на савремену ситуацију не би могло да буде рационално јер је национално? Зато Костић као поклоник нарочито схваћене рационалности ради оно што му се тренутно чини разборитије и у складу са изнуђеним и насилним стањем, а то је управо становиште да Косово више није део Србије? Костићева ритмична изјављивачака пракса га, како каже социолог Рељић: „пре квалификује за председника Косовске академије, или како би се већ могло звати тело чија је улога да пропагира ставове за сецесионистичку Приштину“ (Рељић 2021а, 18). Да ли то Костић премало схвата, или пак, исувише добро схвата?

Ако је председник Академије безобзиран у односу на важећи Устав Републике Србије, који узгред речено ни не помиње као да га нема, зашто би био толерисан када даје проалбанске изјаве? Или, како је речено, сматра да је проалбанским ставом уједно на надмоћном и поузданом западном становишту што, по претпоставци, обезбеђује одређени степен имунитета у односу на опасност критика „са стране“? Или чак сматра – а то би било чудо – да изреченим мислима заузео разборито национално становиште?

*

Ко би, заправо, могао да зна шта све тренутни челник Академије као „куће знања и мудрости“ мисли? Још увек се не зна шта стварно Костић мисли о Косову и Србији, бар не изван или иза онога што је у неколико наврата изрекао у својству председника Академије. По себи, његово лично мишљење као будно присутног грађанина можда и није толико важно, али, поновимо, јесте као председника једне значајне националне институције. Исходи да се Костић ипак изјаснио тиме што се није изјаснио да ли је Косово у Србији? Заправо што је учинио супротно када је рекао да више није у Србији.

Уосталом, да ли је одговор на то питање од њега у својству председника једне националне институције неко директно тражио? Ако је било таквих или сличних очекивања, да ли су се она тицала пре свих њега, или упознавања са мишљењем већине академика у тој институцији? Није! До недавно стварно није, али после председниковог поновљеног негирања српског суверенитета на КиМ, биће да ипак јесте. Сада се од њега очекује да без изврдавања објасни зашто Косово и Метохија није део Србије, или да се повуче са положаја и тиме придружи онима у Академији и изван ње, који мисле исто као он. Али, да апел за оставку Костића можда није

супротан његовој жељи да још обнаша председничку функцију. Па лобирање његових присталица у том правцу већ увелико тече.

Али, све су чујнији гласови који траже Костићеву оставку. О томе сведочи писмо Часлава Оцића и Данила Басте упућено одељењу друштвених наука САНУ средином јануара 2021. Године. „Таквом изјавом датом са врховног положаја САНУ, академик Владимир С. Костић је самог себе дисквалификовао и показао се недостојним функције председника наше највише научне и уметничке установе. Због тога не може и не сме остати на месту председника. Пошто његова изјава баца тешку сенку на Академију, огрешујући се о њену традицију, будући да она представља оптерећење за Академију и њену делатност, повлачење академика Костића са положаја председника увелико би допринело воспостављању ауторитета, учвршћењу моралног темеља и оснажењу достојанства САНУ“ (Родић 2021б, 7).

*

Председничка појава технократа и бирократа, попут лекара Костића, или пре њега инжењера Хајдина и технолога Деспића, могућа је само у Академији на кривудавај и клизавај траси транзиције, онаквој како је она закривљена пре петнаестак година. Можда је заиста реч о изборима у договореном председничком редоследу по мерилу заступања различитих области? То би било делимично разумљиво, све групације требало би да добију наизменичну могућност „председниковања“ Академијом. Али, можда је на делу нешто значајније, извесно укривено претакање традиционалне визије Академије не би ли се дошло до нечег другог, рецимо колективне промене свести. Може ли такво препамећивање у Србији да се догоди? О чему би у таквом случају могло да буде речи?

Да се не ради о „транс“-идеолошкој парapolитичкој тежњи деградирања, наводног попуштања напетости одвајањем и удаљавањем од националног дискурса и имица? Нешто као помисао да се Академија анационалном примиреношћу и активним денационализовањем најзад враћа на социјално „коректну“ трасу која води ка обнављању њене првобитне суштине. А курс ка тој назови суштини, како се каже, није и не би смео да буде директно идеолошки и политички већ непристрасно и строго научан. Следствено таквом начину расуђивања, намиче се утисак да досадашња Академија није била довољно одвојена од малигног утицаја политике; да је била преполитизована чиме је излазила из својих програмских оквира. Одатле су за кретање на траси и одржавању друкчијег курса потребни и погодни академици (председници) из неидентитетних области јер су они други, макар и преумљени, бескорисни и неупотребљиви.

*

Идеал деполитизовања и деидеологизовања, по заступницима таквих ставова, огледа се у запостављању кључних идентитетних области у хуманистичким наукама, филозофији, уметности, књижевности и култури уопште. Није, међутим, важно градити такав став само у областима које по унутрашњој детерминисаности и логици имају идентитетну физиономију, него и као консенсуални став институције чије чланство чине и они који имају достигнућа у неидентитетним областима. Национални карактер институције требало би да их надахне на прегнућа и у том смеру а не да их уводи у сиву зону индоленције и апатије. А то се, нажалост, у извесним случајевима догађа.

Избегавање политичких реалија на основу замора или страха од сваког политичког контаминирања не извире, међутим, из страха од насртљиве идеологије глобализма или нападних неолибералних парадигми. Такви светоназори су од појединих чланова Академије најчешће оберучке прихватани без критичког премишљања а понекад и из накнадно стечених идеолошких убеђења. Они се ослањају се на неолибералну идеологију индивидуализма, апсолутног примата људских права и тржишта, којима се та идеологија самоприказује као неоеолошка трансценденција и негација. Поништавање идеологије, међутим, изостаје, нема га јер су на делу само друкчије рестауриране идеолошке форме. По глобалистичким неолибералним обрасцима сорошијански схваћеног Поперовог „отвореног друштва“, националне вредности су беспопштедно маргинализоване у свим доменима. Уместо њих фаворизују се анационална пракса грађанизма.

Оцртано је неке критичке ауторе мотивисало да предскажу све „лепоте“ наговештених трендова менталне и политичке конверзије у којој, изгледа, важну институционалну улогу има управо лекар Костић. Социолог Рељић је такву могућност осликао овим речима: „Пошто људи који мисле да је у Србији данас ‘једина мудрост’ како предати Косово не желе да имају таквог председника Српске академије, онда би др Костић, потпредседник и други, да би попунили зграду у Кнез Михајловој 35, могли наћи да је згодно населити добро људство из хелсиншког одбора и сорошевских фондова. Шта би била САНУ после тога, зна се. Али ако се то деси, то ће нам унаказити НВО-сектор. А оне од њих које не убаце у Српску академију оставиће без хлеба“ (Рељић 2021б, 23).

*

У сваком случају, Академија је таквом каква је данас, растворена, бледа и неуверљива, постала унутрашњом инволуцијом у ско-

ријем транзиционом времену, без битнијих притисака и мешања са стране. Академија се урушавала пре свега изнутра. Академија је, уосталом, заштићена институционалном аутономијом на чија угрожавања и повреде је у ослонцу на рђава искуства претходних раздобља, веома осетљива. Но, све је очигледније да јој је у складу са променама у духу времена неопходни пријатељски и колегијални подстреци и реорганизовање. „Ресетовање“ Академије није нужно ради одржања фикције њеног продуктивног просперитета него ради ублажавања фактичких тешкоћа са којима се суочава.

Споран је и тривијални модел управљања и изјашњавања о општим питањима изван ужег домена оделења, тј. струке, али и одлучивање по неповезаним организационим јединицама. Критици подлеже и техника партикуларног изјашњавања са првенственим циљем подршке трудољубивом председнику, брижном руководству и институцији у целини. Образац је једноставан: а) прво председник нешто изјави у одабраним медијима, у наглашено лично име; б) затим, доживи оправдане критике у односу на оно што је изрекао; в) потом, истиче да је говорио као грађанин и приватно лице, и: г) онда, даје накнадна самообјашњења, такође у договореној форми изјава, и; д) напослетку, када „загусти“ и постане непријатно, тражи, организује и добија жељену подршку за оно што је изјавио, и то од сваког оделења понаособ и чланова руководства „куће“. На приказани начин који се, иначе заморно понавља, обликује се симулакрум репрезентативности и конзистентности председничких говорних наступа али и академијског борбеног јединства у одбрани председникових као сопствених схватања? По спорном начелу: Један противречни председник – једна и једнодушна Академија!

Да ли у таквој пракси „једнодушна подршка оделења“ значи да сви чланови осам оделења Академије мисле у длаку исто што и председник? Мало је вероватно, мада није сасвим познато шта чланови одиста мисле о Косову. Зна се само да на иницијативу председника дају подршку личности која тврди да Косово не припада Србији. Подржавају оно што можда лично не заступају? Или, чак ни то, него свесрдно подржавају само председникове слободе и права да искаже сопствено мишљење, а можда мисле супротно од њега. Мада би у том случају ипак било важно да се чује и види шта академици заиста мисле о Косову. Али како, када не желе да кажу своје мишљење, а при том никоме није ни на крају памети да их натера на изјашњавање. Зашто би, ако они неће? Овако остаје мњење да мисле исто што и председник: да Косово није део Србије и да припада Албанцима, то јест Албанији.

*

Пошто неслучајно размишљање несташног председника трапавим сказом заглушује појединачна мишљења не би било згорег сазнати шта о косметском проблему мисле на десетине утишаних чланова. То би могло да се деси, и то ће се сигурно десити, када се они који о Косову друкчије мисле од председника Академије изборе за демократске услове у којима би се у Академији чуо и њихов глас. Тада ће се, вероватно, пробудити и огласити утишана већина која је привремено и лакомислено препустила да уместо њих о томе кад хоће, колико и како хоће говори председник Костић.

Ако, и поред свих очекивања академици, о Косову и надаље не желе ништа да кажу јер су за то делегирали председника у кога имају апсолутно поверење, у реду, то је њихово право на ћутање. Нико их неће убеђивати да учине било шта супротно својој као његовој одлуци. Имаће се у виду „начело“ да је свако ко је гласао за Костићев други председнички мандат уједно гласао и за све оно што је он у току тог мандата смислио и одлучио, сада и убудуће. Могли би се запитати, до када? И одговорити: ваљда до краја тог мандата, а можда и касније у трећем, четвртм или неком председниковању „без ограничења мандата“. По оној познатој из другог контекста позајмљеној крилатици: И после Костића Костић!?

РЕФЕРЕНЦЕ

- Бегенишић, Љиљана. 2021. „Теже Костићу да повуче реч, него да се повучемо с Косова“, *Новости*, 10. март, 2021
- Деспић, Александар. 1996. „Два могућа пута – говор на годишњој скупштини САНУ“, *Наша борба*, 19. јун 1996.
- Ђурковић, Миша. 2021. „НИН и САНУ“, *Печат*, 19. фебруар 2021.
- Калик, Марио. 2018. „Понекад је паметније ћутати, или зашто Владимир Костић треба ‘достојанствено’ да напусти место председника САНУ“, у зборнику: *Спорови о будућности Србије и САНУ: Шта и како даље?*, Београд: Институт за стратешка техно-економска расуђивања
- Ковић, Милош и Часлав Копривица. 2021. „Ни косовоизручительство ни јасеновачки ревизионизам“, *Печат*, 12. фебруар 2021.
- Костић, Владимир. 2015. „Треба напустити Косово“. *Радио Београд*, 18. октобар 2015. www.rts.rs/page/radio/ci/story/27/
- Костић, Владимир. 2018. „Уводна реч председника Српске акаде-

- мије наука и уметности академика Владимира Костића“, у: *Учеиће Српске академије наука и уметности у унутрашњем дијалогу о Косову и Метохији. Прилози чланова одељења САНУ*, Марко Анђелковић (ур.). Београд: САНУ
- Костић, Владимир. 2021. „Мојих шест тачака за КиМ“, *Недељник*, 28. јануар 2021.
- Крестић, Василије. 2021. „О САНУ и њеном председнику“, *Печат*, 29. јануар 2021.
- Марковић Милена. 2021. „Породице несталих Срба са Космета од председника САНУ захтевале да повуче изјаву о независности КиМ“, *Новости*, 10. март, 2021.
- Павић, Александар. 2018. „Владимир Костић и Косово: вештина наспрам врлине“, у: *Спорови о будућности Србије и САНУ: Шта и како даље?* Часлав Оцић (прир.). Београд: Институт за стратешка техно-економска расуђивања
- Оцић, Часлав. 2018. „Истина и слобода“ у: *Спорови о будућности Србије и САНУ: Шта и како даље?* Београд: Институт за стратешка техно-економска расуђивања
- Политика. 2021. Право на мишљење не може се одузети никоме“ *Политика*, 10. март 2021.
- Поповић В. Зоран, „Тема недеље: САНУ у изборном и косовском циклусу“, *Политика*, 14. март 2021.
- Рељић, Слободан. 2021а. „Академија из Кнез Михајлове 35 сада није српска“, *Печат*, 15. јануар 2021.
- Рељић, Слободан. 2021б. „Фаланге речи не значе ништа. Или-или и после тога“, *Печат*, 12. март 2021.
- Родић, Филип. 2021а. „Криза у САНУ“, *Печат*, 12. март 2021.
- Родић, Филип. 2021б. „Нешто је труло у академији српској“, *Печат*, 5. март 2021.
- Росић, Никола. 2018. „Да ли академик Костић нуди Косово у наше име?“, у: *Спорови о будућности Србије и САНУ: Шта и како даље?* Београд: Институт за стратешка техно-економска расуђивања
- Секулић, Исидора. 1985. *Говор и језик. Мир и немир*, Београд: Југославија публик – „Вук Караџић“
- Чворовић, Зоран. 2021. „Косово између дефетизма и тихе предаје“, *Печат*, 29. јануар 2021.
- Човић, Небојша. 2021. „Хапшење под великим притиском Запада“, *Блиц недеље*, 4. април 2021.
- Slijepčević, Predrag. 2021. „Je li SANU spremna za tripl-dabl?“, *Danas*, 17-18. април 2021.

Miloš Knežević

Institute for Political Studies, Belgrade

**SERBIAN ACADEMY OF SCIENCE AND ARTS'
DREAMY CONCEPTUALIZATION OF KOSOVO
Kosovo (is) not Serbia: a contribution to a critical
interpretation of the academic practice of self-
denial**

Resume

The author starts from the position that SANU is one of the few most respectable and most important institutions of the Serbian people. Its activities under the auspices of the Serbian nation and the state of Serbia have a credible historical and cultural significance, such as the Serbian Orthodox Church, Matica Srpska, universities, and the Army. In addition to participating in the development of applied sciences, literature and art, the Academy takes care of various forms of identity representation of Serbia in the Balkan, European and world contexts. This role enables the Academy to strengthen its identity achievements, which contribute to the recognizability of Serbian culture and science in various fields of creativity. In that sense, the Academy is expected to have a knowledgeable and engaged interpretation and understanding of the most difficult problems that burden modern Serbia. As a support, the author presented the voices of the established public opinion, which reacted to the incidentally explanatory statement of the President of the Academy that Kosovo and Metohija no longer belong to Serbia. Kostić's statement about the need to renounce Kosovo, which was already received by the public with surprise and indignation, caused numerous doubts. They swarm over whether the person who expressed it represents exclusively her personal position as a citizen, or that statement was given in the emphasized capacity of the president of SANU on behalf of all, or only a number of members of the Academy who follow and support that position? From there, the author outlined the key difference between the private position of the citizen Kostić, and the

elected holder of the elective public function, authority and duty - the president of SANU, Vladimir Kostić. The author also referred to the real origin of the idea of dividing Serbia, leaving Kosovo and Metohija to Albanians and Albania, which has its source in the views of Dobrica Ćosić. Based on the insight into the evolution of the idea of amputating Kosovo and Metohija from Serbia, the author of the text came to the conclusion that the current president of SANU is not the original author of that idea, he is not the first to advocate Serbia's withdrawal from the fight for reintegration of Kosovo and Metohija into its state. His amputation statements are only currently an intensified echo of the already spoken recommendations of the mentioned writer and politician Dobrica Ćosić, Aleksandar Despić and, of course, Euro-American and Euro-Albanian circles. However, the paper presents characteristic criticisms of Vladimir Kostić's statements in the atmosphere of his non-withdrawal from Kosovo's extradition views. Apart from the crucial problematic nature of the Albanian attitudes of the president of SANU, the constant mixing of fundamental and procedural dimensions in the activities of SANU was also pointed out. Unfortunately, such a practice diminishes the reputation of that traditional identity institution of the Serbian people. The worsening in that respect is caused by the long-term negative selection of the members of the department, as well as the penetration of ideologically and doctrinally announced members from so-called "other Serbia" and Soros circles. Such a practice, not only in the opinion of the author of the text, but also of many other interpreters of events in the Academy and on the occasion of the Academy, can lead to the annulment of its scientific, literary, artistic and, above all, its national character. Such a collapse of the Academy has already been noticeable during several recent election cycles, and the big question is what will it lead to in the end? Finally, the author is critical of the work of the Academy and the statements of its president, but optimistic because there are already numerous signs of awakening disagreement and awareness that this is an individual and minority opinion that is tied to one, as it turned out, reckless person who seeks to extend his own presidential mandate.

Keywords: national and state issue, Kosovo and Metohija, internal dialogue, solving the Kosmet problem, sovereignty, integralism, renunciation of Kosovo, president of SANU, positions of SANU, public opinion about SANU

* Овај рад је примљен 01. маја 2021. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 10. маја 2021. године.